

НЯКОИ ПРОБЛЕМИ НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ В ОДИТА И СЧЕТОВОДСТВОТО

гл. ас. д-р Али Вейсел

*Висше училище по застраховане и финанси – гр. София
Дипломиран експерт-счетоводител, Регистриран одитор*

Ключови думи:

*Професионална
компетентност
Счетоводство
Одит
Счетоводно
образование*

Резюме

Статията е посветена на някои проблеми на професионалната компетентност в одита и счетоводството. В нея се разглеждат изискванията за компетентност според Етичния кодекс на професионалните счетоводители. Анализира се тяхното спазване от основните счетоводни професии в България – външни одитори в публичния сектор, публичен надзор над регистрираните одитори, съставители на финансови отчети, вътрешни одитори в публичния сектор, вътрешни одитори, които членуват в Института на вътрешните одитори и регистрирани одитори. По-специално внимание се обръща на един проблем, който засяга всички счетоводни професии. Като такъв се определя придобиването на правоспособност и счетоводното университетско обучение. В тази връзка се изследват преподаваните счетоводни дисциплини във водещите американски университети. Те се сравняват с българските университетски курсове и въз основа на това се правят изводи за необходимите промени в счетоводното образование в България.

Ефективното функциониране на счетоводните професии налага **професионална компетентност**. Тя често се регламентира със закони и други нормативни актове. Не винаги обаче изискванията са достатъчни за постигане на необходимото качество. В това отношение в българската практика съществуват някои пропуски, които представляват интерес за изследване.

Според Етичния кодекс на професионалните счетоводители (Code of Ethics for Professional Accountants) на Международната федерация на счетоводителите професионалната компетентност включва **две отделни фази**:¹

- придобиване на професионална компетентност; и
- поддържане на професионалната компетентност.

¹ Етичен кодекс на професионалните счетоводители на Международната федерация на счетоводителите. Издание 2010, § 130.1.

Придобиването на компетентност става чрез изискванията за кандидатстване в професията, които включват и полагане на изпити. Нейното **поддържане** се извършва чрез продължаващо обучение.

Когато не се спазват посочените две фази, с основание може да се твърди, че в съответната професия не се обръща сериозно внимание на компетентността. За съжаление сериозни проблеми в тази връзка има в почти всички счетоводни професии в България.

Внимание заслужават **външните одитори в публичния сектор**. В чл. 25 от Закона за Сметната палата е посочено, че за одитор на Сметната палата може да се назначава лице, което е с висше образование, с образователно-квалификационна степен „магистър” и с трудов или служебен стаж не по-малко от три години; и е преминало успешно изпита за одитор в Сметната палата, съгласно правилата за условията и реда за провеждане на изпит за назначаване на одитори в Сметната палата, или притежава сертификат за одитор.²

От представеното изискване се вижда, че всеки магистър може да работи като одитор в Сметната палата. Не се налага доказване на професионална компетентност. Дори изискването за притежаване на „сертификат за одитор” няма значение, като не се посочва какво се разбира под това понятие. Това означава, че вътрешните одитори в публичния сектор също могат да одитират отчетите на бюджетните предприятия. Но в техния изпит за сертифициране няма нито един въпрос по приложими счетоводни стандарти.

Подобен проблем има и с **публичния надзор над регистрираните одитори**. На практика лица с недоказан професионализъм могат да проверяват одитори. В тази връзка е основателно твърдението, че контролори не трябва да бъдат „лица без практически няколко годишен опит в областта на независимия финансов одит”.³ Това обаче в момента не е условие за упражняване на длъжността.

Необходимо е да се засегне и въпросът с компетентността на **съставителите на финансови отчети**. Всяко лице със средно и висше икономическо образование има право да съставя финансови отчети. По закон не се налага доказване на знания и умения, както и тяхното поддържане. В случая е важно да се посочи, че счетоводството е регулирана професия във Франция, Германия, Италия, Испания, Нидерландия, Малта и други европейски държави.⁴ Това предполага по-голям професионализъм, защото се изисква придобиване и поддържане на компетентност. Не са основателни твърденията, че професията на съставителите в България не трябва да се регулира, защото такава практика не съществува в САЩ и Великобритания. Това е така, защото в тези държави

² Закон за Сметната палата. Обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., Закон за Сметната палата. Обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 Февруари 2013 г.

³ Желязков, Д. Счетоводното и одиторското законодателство в Република България в контекста на членството ни в Европейския съюз, Годишник на ИДЕС 2008, стр. 213 – 231, стр. 227.

⁴ Study on Regulatory Regimes in Selected Professional Services in EU Member States. Caribbean Regional Negotiating Machinery. Final Report. August 2009, www.seic.gov.do/media/10956/Informe%20Servicios.pdf.

сертификатите са важни за практиката и не е нужна законова намеса. В България обаче няма такива традиции.

По-големи са изискванията за професионална компетентност във **вътрешния одит в публичния сектор**. Нормативна уредба на тази професия включва Закон за вътрешния одит в публичния сектор (обн., ДВ, бр. 27 от 31 март 2006 г., изм., ДВ, бр. 15 от 15 февруари 2013 г.), Стандарти за вътрешен одит в публичния сектор, Етичен кодекс на вътрешните одитори, Насоки за разработване на статут на звената за вътрешен одит в публичния сектор и Наръчник за вътрешен одит.⁵ Като вътрешни одитори в публичния сектор могат да работят лицата, които притежават сертификат „вътрешен одитор в публичния сектор”, издаден от министъра на финансите, или валиден международно признат сертификат за вътрешен одитор.⁶ Това означава, че има изискване за придобиване на професионални знания. Но за съжаление в тази професия също не е регламентирано тяхното поддържане.

Заслужава да се отбележи, че **вътрешните одитори, които членуват в Института на вътрешните одитори**, за разлика от вътрешните одитори в публичния сектор, имат задължение и периодично да се обучават. Поради това те отговарят на изискванията за придобиване и поддържане на професионална компетентност.

Безспорно на изискванията за професионална компетентност отговарят и **регистрираните одитори**. При тях се изискват изпити за придобиване на правоспособност и задължително обучение всяка година.⁷

От разгледаните основни професии в областта на счетоводството се вижда, че само при вътрешните одитори, членуващи в Института на вътрешните одитори, и регистрираните одитори има две фази на професионална компетентност. При тях обаче също има съществени пропуски. Най-големият проблем според автора е в придобиването на компетентност и по-специално в **българското образование по счетоводство**. В случая е достатъчно да се изследва нормативната уредба за дипломиран експерт-счетоводител. Слабостите в нея се отнасят и за всички останали счетоводни професии.

Изискванията за **придобиване на правоспособност за одитиране на финансови отчети**, които трябва да залегнат в законодателствата на държавите от Европейския съюз, са посочени в „Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 май 2006 година относно задължителния одит на годишните счетоводни отчети и консолидираните счетоводни отчети, за изменение на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета и за отмяна на

⁵ <http://iso-mf.minfin.bg/FukvoPublic/docList.aspx>.

⁶ Закон за вътрешния одит в публичния сектор, Обн., ДВ, бр. 27 от 31 Март 2006 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 Февруари 2013 г., чл. 19. Според чл. 20 лицата, които не отговарят на изискванията, могат да се назначават за стажант-одитори за срок две години.

⁷ Закон за независимия финансов одит. В сила от 01.01.2002 г. Обн., ДВ, бр. 101 от 23 ноември 2001 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 Февруари 2013 г., чл. 22.

Директива 84/253/ЕИО на Съвета⁸. Директивата разглежда следните предмети като задължителни за доказване на професионална компетентност:⁸

- Счетоводни дисциплини: обща счетоводна теория и принципи; нормативни изисквания и стандарти, свързани с подготовката на годишните и консолидираните счетоводни отчети; международни счетоводни стандарти; финансов анализ; счетоводство на разходите и управлението; управление на риска и вътрешен контрол; извършване на одит и професионални умения; нормативни изисквания и професионални стандарти, свързани със задължителния одит и задължителните (регистрираните – А.В.) одитори; международни стандарти за одит; професионална етика и независимост.
- Други свързани дисциплини: дружествено право и корпоративно управление; разпоредбите относно несъстоятелността и сходни процедури; данъчно право; гражданско и търговско право; социалноосигурително право и трудово право; информационни технологии и компютърни системи; бизнес, обща и финансова икономика; математика и статистика; основни принципи на финансовото управление на предприятията.

Дисциплините, които са изброени в Директивата, са посочени и в българския Закон за независимия финансов одит. Съгласно него преди да **придобие право да се яви на изпитите** за придобиване на правоспособност на дипломиран експерт-счетоводител кандидатът трябва да е положил изпити в своето следване в следните области:⁹ основи на счетоводството (теория на счетоводството); финансово счетоводство (счетоводство на предприятието); управленско счетоводство; анализ на финансовите отчети; финансов контрол и одиторски стандарти, включително Международните одиторски стандарти; търговско право; трудово и осигурително право; финанси на предприятието; математика и статистика; микроикономика; информационни системи и технологии; и управление на риска и вътрешен контрол.

Когато кандидатът не е положил изпит в някоя от посочените областите, изпитите по тях се организират от Института на дипломираните експерт-счетоводители.

Изпитите за придобиване на правоспособност на дипломиран експерт-счетоводител са следните:¹⁰

- счетоводство, включително Международните стандарти за финансово отчитане;

⁸ Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 май 2006 година относно задължителния одит на годишните счетоводни отчети и консолидираните счетоводни отчети, за изменение на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета и за отмяна на Директива 84/253/ЕИО на Съвета, чл. 8.

⁹ Закон за независимия финансов одит. В сила от 01.01.2002 г. Обн., ДВ, бр. 101 от 23 ноември 2001 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 Февруари 2013 г., чл. 17.

¹⁰ Пак там, чл. 18.

- търговско право;
- данъчно и осигурително право; и
- независим финансов одит, включително Международните одиторски стандарти.

На следващата таблица е представено сравнение на изискванията за придобиване на правоспособност за одитиране на финансови отчети според директивата и закона.

Сравнение на изискванията за придобиване на правоспособност за одитиране на финансови отчети според Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и Закона за независимия финансов одит

Таблица № 1

Изисквани дисциплини по Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 май 2006 година	Съответни дисциплини, изисквани по Закона за независимия финансов одит
Обща счетоводна теория и принципи	Основи на счетоводството
Нормативни изисквания и стандарти, свързани с подготовката на годишните и консолидираните счетоводни отчети	Финансово счетоводство, Изпит по счетоводство, включително Международните стандарти за финансово отчитане
Международни счетоводни стандарти	Изпит по счетоводство, включително Международните стандарти за финансово отчитане
Финансов анализ	Анализ на финансовите отчети
Счетоводство на разходите и управлението	Управленско счетоводство
Управление на риска и вътрешен контрол	Управление на риска и вътрешен контрол
Извършване на одит и професионални умения	Финансов контрол и одиторски стандарти, включително Международните одиторски стандарти, изпит по независим финансов одит, включително Международните одиторски стандарти
Нормативни изисквания и	Финансов контрол и одиторски

професионални стандарти, свързани със задължителния одит и задължителните (регистрираните – А.В.) одитори	стандарти, включително Международните одиторски стандарти, изпит по независим финансов одит, включително Международните одиторски стандарти
Международни стандарти за одит	Финансов контрол и одиторски стандарти, включително Международните одиторски стандарти, изпит по независим финансов одит, включително Международните одиторски стандарти
Професионална етика и независимост	Финансов контрол и одиторски стандарти, включително Международните одиторски стандарти, изпит по независим финансов одит, включително Международните одиторски стандарти
Дружествено право и корпоративно управление	Търговско право, изпит по търговско право
Разпоредбите относно несъстоятелността и сходни процедури	Търговско право, изпит по търговско право
Данъчно право	Изпит по данъчно и осигурително право
Гражданско и търговско право	Търговско право, изпит по търговско право
Социалноосигурително право и трудово право	Трудово и осигурително право
Информационни технологии и компютърни системи	Информационни системи и технологии
Бизнес, обща и финансова икономика	Микроикономика
Математика и статистика	Математика и статистика
Основни принципи на финансовото управление на предприятията	Финанси на предприятието

От таблицата се вижда, че по закон за някои дисциплини има изискване да са обучавани по време на следването. За други трябва да се полага и изпит. За трети обаче, като данъчно право, се предвижда само изпит. Тук трябва да се отбележи, че не е логично да не се изисква обучение по данъчно облагане в

университета, защото данъците имат изключително голямо значение за практиката на счетоводството и одита в България.

Директивата предполага обучение по консолидирани отчети. Те обаче не се изучават по основи на счетоводството и финансово счетоводство, които са посочени в закона. Консолидационните процедури са обект на разглеждане в по-горен курс, например в спецкурс по финансово счетоводство в магистърска степен.

В закона не е регламентирано обучение по счетоводни стандарти, а има само изпит. Необходимо е да се изисква и обучение. Това се осигурява в магистърските степени в счетоводните специалности.

В дисциплините по финансов контрол в българските университети не се обръща внимание на одиторски стандарти. В тях най-често има само една тема за законовата организация на независимия финансов одит. Затова трябва да се изисква и дисциплината одитинг или финансов одит.

Финансова икономика се разглежда по публични финанси или икономика на публичния сектор. Затова такава дисциплина също трябва да се изисква, за да съответства Законът напълно на Директивата.

Математика и статистика се преподават като две отделни дисциплини в българските университети. Затова е по-подходящо те да се посочат като две дисциплини и в закона.

Направеният кратък преглед на изискванията по Директивата позволява да се твърди, че дисциплините, които трябва да се изискват по закон за придобиване на правоспособност на дипломиран експерт-счетоводител, са:

- счетоводство (9 дисциплини): основи на счетоводството, финансово счетоводство I, финансово счетоводство II, управленско счетоводство, данъчно облагане, финансов одит, анализ на финансовите отчети, счетоводни стандарти и управление на риска и вътрешен контрол.
- други икономически науки (3 дисциплини): микроикономика, публични финанси, финанси на предприятието.
- други науки (5 дисциплини): търговско право, трудово и осигурително право, информационни системи и технологии, математика и статистика.

Любопитно е да се отбележи, че в българските университети в счетоводните специалности (счетоводство и контрол, финансов контрол, счетоводство, счетоводство и финанси и други) се преподават много повече задължителни счетоводни дисциплини. Завършилите бакалавърска и магистърска специалност по счетоводство изучават около 30 счетоводни дисциплини от общо 50. Техният хорариум е над 50% от общия хорариум.

Интересно е да се анализира дали преподаването на повече счетоводни дисциплини е положително за подготовката на по-квалифицирани одитори и счетоводители. Това може да се направи чрез **изследване на световната практика**.

Известно е, че Международната федерация на счетоводителите наред с Етичния кодекс, Международните стандарти за одит, преглед, други ангажименти за изразяване на сигурност и свързани по съдържание услуги, Международен стандарт за контрол върху качеството, Международни счетоводни стандарти за публичния сектор издава и **Международни стандарти за образование**.¹¹ Според последните компетентността включва професионални знания, професионални умения и професионални ценности, етика и нагласи.¹²

В Международен стандарт за образование (МСО) 1 Входни изисквания за програмата по образование на професионални счетоводители (International Education Standard (IES) 1 Entry Requirements to a Program of Professional Accounting Education) се посочва, че за кандидатстване за професионален счетоводител трябва да се изисква **най-малко висше образование**.¹³ Това се спазва и в българското законодателство.

Според МСО 2 Съдържание на програмата по обучение на професионални счетоводители (IES 2 Content of Professional Accounting Education Programs) образованието на професионалните счетоводители включва **три направления**.¹⁴

- счетоводство, финанси и свързани познания;
- организационни и бизнес познания; и
- познания и умения по информационни технологии.

Обученията по тези направления трябва да бъдат достатъчно продължителни и интензивни за придобиване на необходимите знания, което предполага поне две години редовно обучение или еквивалентно задочно обучение.¹⁵

Счетоводство, финанси и свързани познания включват финансово счетоводство и отчети, управленско счетоводство и контрол, данъчно облагане, бизнес и търговско право, одит, финанси и финансов мениджмънт, професионални ценности и етика.¹⁶

Организационни и бизнес познания съдържат дисциплините икономика, бизнес среда, корпоративно управление, бизнес етика, финансови пазари, количествени методи, организационно поведение, управление и вземане на стратегически решения, маркетинг, международен бизнес и глобализация.¹⁷

¹¹ <http://www.ifac.org/publications-resources/handbook-international-education-pronouncements-2010-edition>.

¹² Ibid., Framework for International Education Standards for Professional Accountants, § 6, p. 13.

¹³ Handbook of International Education Pronouncements, International Education Standard 1 Entry Requirements to a Program of Professional Accounting Education, § 6, p. 35.

¹⁴ Ibid., IES 2, § 3, p. 39.

¹⁵ Ibid., § 11-12, p. 40.

¹⁶ Ibid., § 23, p. 42.

¹⁷ Ibid., § 25, p. 43.

Познания и умения по информационни технологии също са разграничени на отделни групи.¹⁸ Важно е обаче да се посочи, че те включват прилагане на информационни системи в бизнеса и счетоводството.

Подобни са изискванията и на **Американски институт на дипломираните експерт-счетоводители (АICPA)** за кандидатстване.¹⁹ Изискват се 150 кредита от обучението.²⁰ Интересно е обаче, че около 30% от тях са по счетоводство, около 30% трябва да бъдат по други бизнес курсове, а останалите 40% трябва да бъдат други курсове.²¹ Според АICPA обучението трябва да бъде **балансирано между счетоводство, бизнес и общо образование**.²² Това се придобива чрез бакалавърска и магистърска степен по счетоводство или МВА със специализация по счетоводство.

Обичайно за една дисциплина в американските университети се дават по 3 кредита. Това означава, че се изисква обучение по 15 счетоводни дисциплини (150 кредита*30% / 3 кредита). Такова обучение се осигурява и от университетите. Тяхното изследване показва, че счетоводните дисциплини в бакалавърска и магистърска степен по счетоводство или бизнес администрация не са повече от 15 дисциплини.

Интерес за изследването представляват и **обучаваните счетоводни предмети** във водещите американски университети в областта на счетоводството. Като такива могат да се определят висшите училища, които имат най-много възпитаници, успешно положили изпитите в АICPA. Те са DePaul University, University of Georgia, University of Kentucky, Michigan State University и Virginia Tech University.²³

В DePaul University обучението по счетоводство е 5 години, като се придобива бакалавърска и магистърска степен.²⁴ Преподават се следните четиринадесет счетоводни дисциплини:²⁵ основи на счетоводството I (Introduction to Accounting I), основи на счетоводството II (Introduction to Accounting II), управленско счетоводство (Managerial Accounting), финансово счетоводство I (Financial Reporting I), финансово счетоводство II (Financial Reporting II), финансово счетоводство III (Financial Reporting III), финансово счетоводство – напреднало ниво (Advanced Financial Accounting); информация за управленски решения (Information for Decision Making), одитинг I (Auditing I), одитинг II (Auditing II), изследване на имами и съдебен одитинг (Fraud Examination and Forensic Auditing), вътрешен одитинг (Internal Auditing), данъчно облагане на индивидуални доходи и собствеността (Tax Treatment of

¹⁸ Ibid., § 28, p. 44.

¹⁹ http://www.aicpa.org/BecomeACPA/CPAExam/ForCandidates/FAQ/Pages/computer_faqs_2.aspx

²⁰ <http://www.accountingcoach.com/careers/accounting-degree>.

²¹ Ibid.

²² <http://www.aicpa.org/becomeacpa/licensure/requirements/pages/default.aspx#why>.

²³ Lindquist, T. M. and G. Smith. Top Schools' Success on the Computerized CPA Exam. Reasons for Improved Performance. The CPA Journal, May 2013, p. 68 – 69.

²⁴ <http://driehaus.depaul.edu/departments/accountancy-and-mis/undergraduate/Pages/annual-schedule.aspx>

²⁵ Ibid.

Individuals and Property), данъчно облагане на корпорации и съдружия (Tax Treatment of Corporations and Partnerships). Освен това има стаж по счетоводство (Internship in Accountancy). В този университет, както и в повечето от останалите, в първия курс по основи на счетоводството се разглеждат въпросите на финансовото счетоводство, каквато е традицията и в България. При два курса по основи на счетоводството, вторият се отнася за управленско счетоводство.

В University of Georgia обучението също е с продължителност 5 години и се придобива бакалавърска и магистърска степен.²⁶ Първата група от счетоводни предмети са осем на брой: въведение в счетоводството I (Principles of Accounting I), въведение в счетоводството II (Principles of Accounting II), счетоводство – средно ниво I (Intermediate Accounting I), счетоводство – средно ниво II (Intermediate Accounting II), управленско счетоводство I (Managerial Accounting I), одитинг, оценка на риска и контрол (Auditing, Risk Assessment, and Control), одитни системи I (Audit Systems I), данъчно облагане I (Taxation I).

Следващите дисциплини се определят според специализацията: одит (Audit), данъчно облагане (Taxation) и одитни системи (Audit Systems). Например, при специализацията по одит дисциплините са четири: счетоводство – напреднало ниво (Advanced Accounting), данъчно облагане II (Taxation II), одитинг II (Auditing II), счетоводни политики и изследвания (Accounting Policy & Research). Избират се две дисциплини и от следните: анализ на финансовите отчети (Financial Statement Analysis), одитни системи II (Audit Systems II), международни стандарти за финансови отчети (International Financial Reporting Standards), счетоводни изследвания (Accounting Research), съдебно счетоводство и изследване на измами (Forensic Accounting & Fraud Examination). Има и стаж по специалността (Internship).

Подобни са изучаваните предмети и в другите, посочени по-горе, университети. В University of Kentucky за сметка на някои вече разгледани специализиращи дисциплини се изучават управление на разходите (Cost Management) и счетоводни информационни системи (Accounting Information Systems).²⁷

В Michigan State University могат да се избират някои от следните допълнителни курсове:²⁸ счетоводство на бюджетните предприятия и на юридическите лица с нестопанска цел (Governmental and Not-for-Profit Accounting), счетоводни информационни системи (Accounting Information Systems), счетоводство на федералните подоходни данъци (Federal Income Tax Accounting), федерално подоходно данъчно облагане на корпорациите и акционерите (Federal Income Taxation of Corporations and Shareholders), данъчно облагане на подаръци, тръстове и имоти (Taxation of Gifts, Trusts and Estates), данъчно облагане на международни трансакции (Taxation of Multinational Transactions), стратегическо управленско счетоводство (Strategic Management

²⁶ <http://www.terry.uga.edu/undergraduate/majors/accounting>

²⁷ <http://gatton.uky.edu/Undergraduates/Content.asp?PageName=UPreMajor>

²⁸ <http://accounting.broad.msu.edu/overview/courses/>

Accounting), управленско счетоводство на глобални предприятия (Management Accounting in Global Enterprises)

Във Virginia Tech University наред с много от посочените по-горе предмети студентите могат да се обучават по информационни системи, одит и контрол (Information Systems Audit and Control), планиране на разходите и контрол (Cost Planning and Control), данъци за финансови плановици (Tax for Financial Planners), етични въпроси в счетоводството (Ethical Issues in Accounting), сливания и придобивания (Mergers and Acquisitions), стратегическо разходно управление – напреднало ниво (Advanced Strategic Cost Management), системи за управленски контрол (Management Control Systems), данъчно облагане на бизнес предприятия (Taxation of Business Entities), корпоративни данъци – напреднало ниво (Advanced Corporate Tax), мултинационални данъчни концепции (Multi-jurisdictional Tax Concepts) и въвеждане на управленски контроли (Implementing Management Controls).

Важно е да се подчертае, че в счетоводните специалности в американските университети се преподават около 15 дисциплини общо в бакалавърска и магистърска степен. Има големи възможности за избор, но е ограничен броят на счетоводните предмети, които могат да се избират от студентите.

Подобна практика се прилага и в чуждестранни университети, които провеждат обучения в България. Например в съвместната програма по Бизнес счетоводство и финанси на University of Sheffield с Висшето училище по застраховане и финанси в бакалавърска степен студентите могат да избират максимум седем счетоводни дисциплини: въведение в счетоводството (Principles of Accounting), основи на счетоводството (Introduction to Accounting), управленско счетоводство (Management Accounting), финансово счетоводство и анализ с международни стандарти за финансови отчети (Financial Accounting and Analysis with International Financial Reporting Standards), разходно счетоводство (Cost Accounting), одитинг (Auditing), счетоводство на групи и анализ на финансови отчети (Group Accounts & Financial Statement Analysis).²⁹

В Американския университет в Благоевград студентите, които се обучават по специалност бизнес администрация, специализация счетоводство, в бакалавърска степен могат да избират до шест счетоводни дисциплини.³⁰ Две от тях за задължителни за всички специализации – финансово счетоводство (Financial Accounting) и управленско счетоводство (Managerial Accounting). Тези студенти, които са избрали да специализират счетоводство, трябва да се обучават по счетоводство – средно ниво I (Intermediate Accounting I), счетоводство – средно ниво II (Intermediate Accounting II), анализ на финансовите отчети (Financial Statement Analysis) и една от трите дисциплини одитинг (Auditing), международни счетоводни стандарти (International Accounting Standards) или счетоводство – напреднало ниво (Advanced Accounting) по избор.

²⁹ <http://www.city-sheffield.bg/courses/content.asp?Id=BA-in-Business-Studies-Finance-and-Accounting>.

³⁰ <http://www.aubg.bg/template5.aspx?page=4416&menu=001001002001>

От направеното горе изследване става ясно, че основните счетоводни дисциплини, които се преподават в по-добрите университети, са:

- финансово счетоводство;
- управленско счетоводство;
- данъчно облагане; и
- одитинг.

Първите две дисциплини се преподават във всички счетоводни специалности в българските университети. Не е така обаче с другите две. **Данъчно облагане** не се изучава в много от университетите. Тези, които имат такава дисциплина, най-често това е само един курс, който се нарича данъчен контрол. В САЩ, където счетоводството е повече насочено към борсите, задължително се преподава тази дисциплина. В Континентална Европа, включително и в България, счетоводството има данъчна насоченост. Въпреки това обаче не се обръща необходимото внимание на данъчното облагане.

Дисциплината **одитинг** се преподава във всички счетоводни специалности в бакалавърска степен в американските университети. Тя се въвежда още в началото на прехода и в България от проф. Михаил Динев.³¹ За съжаление обаче все още се преподава само в Университета за национално и световно стопанство и във Висшето училище по застраховане и финанси.

Направеното кратко изследване за счетоводното образование позволява да се твърди, че в това отношение има **съществени недостатъци в България**. Добри професионалисти могат да се произвеждат чрез **балансирано обучение** по счетоводство, други икономически дисциплини и общо образование.

За **подобряване на качеството на образованието** е необходимо счетоводните предмети в **бакалавърска степен** да се ограничат например до следните седем: основи на счетоводството, финансово счетоводство I, разходно счетоводство, финансово счетоводство II, управленско счетоводство, данъчно облагане и одитинг.

В **магистърските степени**, при съобразяване и с българските традиции, могат да се обучават дисциплините спецкурс по финансово счетоводство, спецкурс по управленско счетоводство, спецкурс по данъчно облагане, спецкурс по счетоводни стандарти, спецкурс по одиторски стандарти, вътрешен одит и анализ на финансовите отчети. Избираеми дисциплини могат да бъдат счетоводство на юридическите лица с нестопанска цел, бюджетно счетоводство, одит в публичния сектор, управленски контрол, съдебен одит (съдебно-счетоводни експертизи) и разкриване на измами и други.

Общият брой на изучаваните счетоводни дисциплини не трябва да бъде повече от 15. Важно е да се обръща внимание и на другите икономически науки (икономикс, управление, маркетинг, финанси, човешки ресурси и други), както и на други области (например математика, статистика, информационни

³¹ Първата книга по одитинг в България е Динев, М. и Л. Христова. Одиторски контрол. София, ФорКом Висулчев СД, 1992.

технологии, работа с информационни източници, право, етика, комуникации, организационна култура, социална отговорност, устойчиво развитие и чужди езици), които са важни за работата на одиторите и счетоводителите.

Въз основа на направеното изследване за проблемите на компетентността в одита и счетоводството може да се обобщи, че двете фази на професионална компетентност се спазват само от вътрешните одитори, членуващи в Института на вътрешните одитори, и регистрираните одитори на Института на дипломираните експерт-счетоводители. Освен това е основателно да се твърди, че трябва да се подобрява придобиването на професионални знания и умения. Проблемът е в ниските изисквания за образование в областта на счетоводството. Повечето български университети наблягат основно на счетоводните дисциплини вместо да осигуряват балансирано обучение чрез наблягане и на други икономически науки и общо образование. Възможно е тези пропуски да се преодоляват чрез изискванията за придобиване на правоспособност на дипломиран експерт-счетоводител. Подобно на по-развитите практики може да се изисква определен брой кредити от следването или от допълнителното обучение, като се акцентира върху най-важните качества, които трябва да притежават одиторите, а не само върху счетоводство.

Библиографска справка:

1. Динев, М. и Л. Христова. *Одиторски контрол*. София, ФорКом Висулчев СД, 1992.
2. *Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 май 2006 година относно задължителния одит на годишните счетоводни отчети и консолидираните счетоводни отчети, за изменение на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета и за отмяна на Директива 84/253/ЕИО на Съвета*
3. *Етичен кодекс на професионалните счетоводители на Международната федерация на счетоводителите*. Издание 2010.
4. Желязков, Д. *Счетоводното и одиторското законодателство в Република България в контекста на членството ни в Европейския съюз*, Годишник на ИДЕС 2008, стр. 213 – 231.
5. *Закон за вътрешния одит в публичния сектор*, обн. ДВ, бр. 27 от 31 март 2006 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 февруари 2013 г., чл. 19. Според чл. 20 лицата, които не отговарят на изискванията, могат да се назначават за стажант-одитори за срок две години.
6. *Закон за независимия финансов одит*. В сила от 01.01.2002 г. Обн., ДВ, бр. 101 от 23 ноември 2001 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 Февруари 2013 г.
7. *Закон за Сметната палата*. Обн., ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., посл. изм., ДВ, бр. 15 от 15 Февруари 2013 г.

8. *Handbook of International Education Pronouncements*, <http://www.ifac.org/publications-resources/handbook-international-education-pronouncements-2010-edition>.
9. Lindquist, T. M., and G. Smith. *Top Schools' Success on the Computerized CPA Exam. Reasons for Improved Performance. The CPA Journal*, May 2013.
10. *Study on Regulatory Regimes in Selected Professional Services in EU Member States. Caribbean Regional Negotiating Machinery. Final Report. August 2009*, www.seic.gov.do/media/10956/Informe%20Servicios.pdf.
11. <http://accounting.broad.msu.edu/overview/courses/>
12. <http://driehaus.depaul.edu/departments/accountancy-and-mis/undergraduate/Pages/annual-schedule.aspx>
13. <http://gatton.uky.edu/Undergraduates/Content.asp?PageName=UPreMajor>
14. <http://iso-mf.minfin.bg/FukvoPublic/docList.aspx>.
15. <http://www.accountingcoach.com/careers/accounting-degree>.
16. http://www.aicpa.org/BecomeACPA/CPAExam/ForCandidates/FAQ/Pages/computer_faqs_2.aspx
17. <http://www.aicpa.org/becomeacpa/licensure/requirements/pages/default.aspx#why>.
18. <http://www.aubg.bg/template5.aspx?page=4416&menu=001001002001>
19. <http://www.city-sheffield.bg/courses/content.asp?Id=BA-in-Business-Studies-Finance-and-Accounting>.
20. <http://www.terry.uga.edu/undergraduate/majors/accounting>.

SOME PROBLEMS OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN AUDIT AND ACCOUNTING

Chief Ass. Prof. Ali Veysel, PhD

VUZF University, Sofia

Certified Public Accountant, Registered Auditor

Key words:

*Professional
competence
Accounting
Audit
Accounting
education*

Summary

The article is devoted to some problems of professional competence in audit and accounting. It examines the requirements for competence according to the Code of Ethics for Professional Accountants. It also analyses their observance from basic accounting professions in Bulgaria - external auditors in the public sector, public oversight of registered auditors, preparers of financial statements, internal auditors in the public sector, internal auditors which are members of the Institute of Internal Auditors and Registered Auditors. Special attention is paid to a problem that affects all accounting professions. This is the certification and accounting university studies. In this connection are explored accounting courses at leading U.S. universities. They are compared with the Bulgarian university courses and on this basis are drawn conclusions about the necessary changes in accounting education in Bulgaria.